

ПЕДАГОГІКА

УДК: 371:67:789/45

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/42-1-29>

Олександр АЛЕКСЄЄВ,

orcid.org/0000-0002-6950-4413

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри спорту і спортивних ігор

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

(Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна) *aliekseiiev@kpnu.edu.ua*

ЛОГІКА ДОБОРУ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

Статтю присвячено характеристиці логіки добору педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. Встановлено, що в сучасних педагогічних дослідженнях, пов'язаних із проблемами вдосконалення функціонування педагогічних систем і підвищення ефективності освітнього процесу, аспектами, що викликають найбільший інтерес, є виокремлення, обґрунтування і перевірка дієвості педагогічних умов, які забезпечать успішність експериментальної діяльності. Здійснений порівняльно-синтезуючий аналіз дефініції «умова» засвідчив, що згаданий термін є загальнонауковим, а його зміст у педагогічному розумінні характеризується сукупністю положень. Узагальнено, що педагогічні умови – це цілеспрямований відбір і застосування сукупності заходів, взаємопов'язаних передумов, форм, спрямованих на формування всіх компонентів досліджуваного процесу, а також досягнення поставлених цілей. У професійній підготовці педагогічні умови є значущими обставинами, від яких залежить рівень оволодіння професійною діяльністю майбутнім фахівцем. До педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями зараховано такі чинники: актуалізація в майбутніх учителів усвідомленого вибору професійно-освітньої траєкторії формування готовності до організації індивідуальної роботи з учнями; збагачення змісту педагогічної освіти світоглядними і предметно-конкретними знаннями про організацію індивідуальної роботи з учнями; використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного закладу вищої освіти для розвитку вмінь і навичок студентів в організації індивідуальної роботи з учнями; проведення систематичного моніторингу сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями. Визначені в процесі експериментальної роботи педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями в їх взаємозв'язку та взаємодоповненні дали змогу довести адекватність поставлених завдань і результативність досягнення мети дослідження.

Ключові слова: майбутні вчителі фізичної культури, студенти, педагогічна освіта, готовність, умови, педагогічні умови.

Oleksandr ALIEKSIEIEV,

orcid.org/0000-0002-6950-4413

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Sport and Sport Games

Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University

(Kamianets-Podilskyi, Khmelnytsky region, Ukraine) *aliekseiiev@kpnu.edu.ua*

LOGIC OF SELECTION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE PHYSICAL CULTURE TEACHERS FOR ORGANIZING INDIVIDUAL WORK WITH PUPILS

Article is devoted to characteristics of the logic of selection of pedagogical conditions of vocational training of future physical culture teachers for organizing individual work with pupils. It has been found that in modern pedagogical investigations, related to the problems of improving pedagogical systems functioning increasing the efficacy of educational process, one of the aspects, which makes the greatest interest, is separation, substantiation and verification of the effectiveness of pedagogical conditions, which will ensure the success of experimental activities. The provided comparative-synthesizing analysis of the definition of «condition» certified that the mentioned notion is a generally scientific one and its essence in pedagogical meaning is characterized as a set of provisions. It has been generalized that

pedagogical conditions are purposeful selection and application of a set of measures, interconnected preconditions and forms directed to the formation of all components of the studied process, as well as to achieve the set goals. Significant circumstances, on which the level of mastery of future specialist's professional activity depends, are pedagogical conditions in vocational training. Pedagogical conditions of vocational training of future physical culture teachers for organizing individual work with pupils include the following factors: actualization in future teachers of the choice of professional and educational trajectory of formation of readiness for organizing individual work with pupils; enrichment of the content of pedagogical education with worldview and subject-specific knowledge about the organizing individual work with pupils; use of development potential of the educational environment of pedagogical institution of higher education for developing students' abilities and skills for organizing individual work with pupils; conducting systematic pedagogical monitoring of readiness of future physical culture teachers for organizing individual work with pupils. The defined in the process of experimental work pedagogical conditions of vocational training of future physical culture teachers for organizing individual work with pupils in their interrelation and mutual complementarity made it possible to prove the adequacy of the tasks and the effectiveness of achieving the goal of the research.

Key words: future physical culture teachers, students, pedagogical education, readiness, conditions, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями відбувалася в процесі навчання студентів за наявності певних педагогічних умов, які забезпечують динаміку, цілісність, цінність, технологічність, продуктивність цього процесу. У сучасних педагогічних дослідженнях, пов'язаних із проблемами вдосконалення функціонування педагогічних систем та підвищення ефективності освітнього процесу, аспектами, що викликають найбільший інтерес, є виокремлення, обґрунтування і перевірка педагогічних умов, які забезпечать успішність експериментальної діяльності. Вирішення цього завдання нерідко викликає труднощі в дослідників, що зумовлено такими причинами:

- 1) однобічне уявлення про феномен ключового поняття «умови»;
- 2) підбір педагогічних умов, що належать до різних класифікаційних груп;
- 3) нечітке розуміння спрямованості виявлених умов у межах конкретного дослідження;
- 4) слабка обґрунтованість вибору конкретних умов тощо.

З метою попередження виникнення таких труднощів у контексті дослідження наукова розвідка для визначення дієвих педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями здійснювалася в кількох напрямках:

- аналіз і конкретизація змісту понять «умови» і «педагогічні умови»;
- уточнення класифікаційних груп педагогічних умов;
- аналіз наукових досліджень, що стосуються проблеми виокремлення педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури;
- генерування низки вірогідно ефективних педагогічних умов професійної підготовки май-

бутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями;

- залучення експертної групи до процедури виокремлення найефективніших умов із переліку запропонованих;
- теоретичне обґрунтування вибраних педагогічних умов.

Аналіз досліджень. У процесі аналізу наукової літератури встановлено, що тлумачення терміна «умова» дослідники пов'язують зі встановленням низки взаємозв'язків предмета з оточуючими явищами навколишньої дійсності, без яких перший існувати не може. У розрізі філософії, як резюмує М. Карченкова (Карченкова, 2006), згадане поняття визначається як «те, від чого залежить щось інше; вагомий складник об'єктів, станів, взаємодій (освітньої, професійної тощо), наявність якого детермінує існування самого явища» (Карченкова, 2006: 70). Отже, низка конкретних умов того чи іншого явища створює середовище його протікання, виникнення, існування і розвитку.

У психологічній науці термін «умова» зазвичай застосовується в контексті пояснення специфіки розвитку того чи іншого психічного стану і розкривається через комплекс внутрішніх і зовнішніх детермінант. Останні, за словами науковців (Драгнев, 2013: 35), прискорюють або сповільнюють психологічний розвиток людини, визначають динаміку і кінцеві результати її розвитку (Степанченко, 2017: 170–171).

Провідні педагоги дотримуються схожої позиції щодо трактування досліджуваної дефініції. Так, під педагогічними умовами розуміють сукупність взаємопов'язаних чинників, необхідних для створення оптимального освітнього середовища з використанням сучасних педагогічних інновацій, що забезпечують формування професійної компетентності майбутнього фахівця. В освітній практиці створення специфічних умов пов'язане

з урахуванням психологічного та педагогічного аспектів розвитку досліджуваних феноменів. Психологічний аспект передбачає вивчення внутрішніх характеристик досліджуваного явища у внутрішніх структурах особистості з метою спрямованого впливу на майбутніх фахівців. Педагогічний аспект пов'язує психологічний зміст із чинниками і механізмами, що забезпечують бажаний розвиток процесів, явищ, властивостей, передбачає виявлення і створення обставин, що забезпечують ефективність конкретних впливів. Водночас врахування педагогічного аспекту зумовлене необхідністю визначення таких умов, які сприяють реалізації найважливіших цільових установок застосування тих чи інших сучасних педагогічних технологій як засобу науково-дослідницької діяльності.

Здійснений порівняльно-термінологічний аналіз дефініції «умова» засвідчив, що згадане поняття є загальнонауковим, а його зміст у педагогічному розумінні характеризується сукупністю таких положень:

- умова – це низка взаємопов'язаних причин, обставин, об'єктів тощо;
- певна сукупність вибраних умов впливає на динаміку формування педагогічних феноменів;
- перетворювальний вплив, отриманий у результаті реалізації визначених умов, прискорює або сповільнює процес розвитку певних явищ.

Водночас питання обґрунтування педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями не знайшло належного витлумачення в науковій літературі.

Мета статті – пояснити логіку добору педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи категорію «умови», в наукових дослідженнях дослідники вказують здебільшого на об'єктивний характер визначених чинників (Балашов, 2017). Нині термін «умова» широко використовується в наукових дослідженнях для характеристики педагогічних систем, створення структурно-функціональних моделей реалізації низки взаємопов'язаних впливів тощо. Однак загальноприйнятої в наукових колах класифікації феномена «умови» немає. Тому дослідники виокремлюють різноманітні групи умов, враховуючи значущі ознаки й напрями впливу певних чинників на суб'єктів освітнього середовища. Зокрема, представники педагогічної науки, за словами В. Іщук, досліджуючи умови функціонування

педагогічних систем, виокремлюють *зовнішні* (суспільні, національні, природно-географічні, культурні) і *внутрішні* (морально-психологічні, естетичні, навчально-матеріальні, гігієнічні тощо) (Іщук, 2014: 11–12).

За характером впливу умови бувають *об'єктивні* і *суб'єктивні*. Перші забезпечують існування та функціонування освітніх систем (нормативно-правова база, засоби інформації тощо). Суб'єктивні ж умови детермінують динаміку розвитку педагогічних систем, процесів, явищ, демонструють потенціал суб'єктів освітньої діяльності, рівень узгодженості дій викладачів і студентів, ступінь особистісної значущості професійних (навчальних) мотивів, цільових пріоритетів тощо.

У науковій літературі є різні підходи щодо визначення категорії «умови»: основи обставин, які сприяють або протидіють досягненню поставлених цілей (Литвин, 2014: 36); зовнішні фактори, які сприяють змінам в явищах, процесах, речах, але самі по собі їх не спричиняють, а «... створюють фон, на якому відбувається перетворення можливості на дійсність, але самі не зумовлюють безпосередньо цю можливість» (Стасенко, 2014: 214); обставини, від яких що-небудь залежить; стан, ситуація, в якій щось відбувається (Соловйов, 2013: 155).

Так, А. Литвин, резюмуючи напрацювання І. Підласого, зазначає, що розвиток особистості детермінований зовнішніми і внутрішніми умовами. Внутрішні умови охоплюють фізіологічні та психологічні властивості організму. Зовнішні умови – це оточення людини, середовище, в якому вона живе і розвивається. У процесі взаємодії із зовнішнім середовищем змінюється внутрішня сутність людини, формуються нові взаємовідносини, що знову детермінують нові зміни (Литвин, 2014: 37).

У межах нашого дослідження важливим є розгляд поняття «педагогічні умови». У словнику-довіднику з професійної педагогіки, згідно з науковими сепаруваннями Н. Степанченко, термін «педагогічні умови» трактується як обставини, в яких здійснюється та від яких залежить цілісний результативний педагогічний процес професійної підготовки майбутніх фахівців, що опосередковується активністю особистості або групи людей (Степанченко, 2017: 243). Ефективність педагогічного дослідження залежить від комплексу необхідних і достатніх умов.

Так, Ю. Танасійчук педагогічні умови розглядає як свідомо створені обставини в професійній підготовці, які забезпечують найбільш ефективне

формування і розвиток необхідного процесу (Танасійчук, 2021: 253). Нам імпонує думка І. Шаповалової, котра трактує педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів та матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених цілей (Шаповалова, 2016: 78).

Отже, педагогічні умови – це відбір і застосування сукупності заходів, взаємопов'язаних передумов, форм, спрямованих на формування всіх компонентів досліджуваного процесу, а також досягнення поставлених цілей. У професійній підготовці педагогічні умови є значущими обставинами, від яких залежить рівень підготовленості майбутнього фахівця до роботи за фахом. Умови з позицій праксеології, на переконання Н. Щекотиліна, правомірно доповнити такими характеристиками, як «вимоги», «правила діяльності», які насичують додатковим змістом значення «детермінувати» – створювати, змінювати, перетворювати наявні умови формування готовності (Щекотиліна, 2019: 82).

Ведучи пошук педагогічних умов, які б забезпечували ефективність професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями, ми враховували те, що успішність виокремлення педагогічних умов залежить від чіткості визначення кінцевої мети й очікуваного результату, а також урахування того, що вдосконалення освітнього процесу досягається не завдяки одній умові, а їх взаємопов'язаному комплексу і синергетичному взаємовпливу.

Зважаючи на специфіку досліджуваного об'єкта педагогічного впливу, виокремлюють *загальні* (соціальні, економічні, культурні, національні, географічні тощо) та *специфічні* (особливості соціально-демографічного складу студентів; місцезнаходження ЗВО; матеріально-технічні можливості освітньої установи тощо) умови, що безпосередньо чи опосередковано регулюють процес функціонування і розвитку педагогічних систем. Водночас науковці твердять, що значущими в забезпеченні розвитку того чи іншого досліджуваного явища є умови, пов'язані з характером морально-психологічної атмосфери в педагогічному та студентському колективах, рівень педагогічної культури педагогів тощо (Карченкова, 2006: 99–101).

Виокремлення різних груп умов, які так чи інакше зумовлюють розвиток і функціонування освітніх систем, є цілком обґрунтованим. Однак вважаємо за необхідне зазначити, що під час здійснення теоретичного аналізу будь-якого конкрет-

ного аспекту цілісного освітнього процесу треба застосовувати низку умов, які добираються за певною ознакою, відображають спрямованість на формування складників досліджуваного феномена.

Ґрунтований аналіз наукових позицій дослідників щодо трактування змістового наповнення категорії «педагогічні умови» дав змогу виокремити низку положень, що визначають специфіку авторського розуміння анонсованої дефініції:

1) умови є складовими елементами педагогічних систем, явищ (у тому числі цілісного освітнього процесу);

2) педагогічні умови відображають сукупність можливостей освітнього процесу (спеціально сконструйовані заходи впливу і взаємодії викладачів і здобувачів освіти: зміст, методи, прийоми і форми навчання) і матеріально-просторового середовища (технічне обладнання, наповнення бібліографічних фондів ЗВО тощо), що істотно впливають (позитивно/негативно) на його функціонування;

3) у структурі педагогічних умов доцільно визначати внутрішні (спрямовані на розвиток особистісної сфери (потреб, мотивів, ціннісних орієнтацій, спрямованості на самоосвіту тощо) студентів) і зовнішні (сприяють формуванню процесуального складника реалізації дослідницької мети) елементи педагогічного впливу;

4) реалізація ефективних педагогічних умов детермінує формування досліджуваних феноменів, явищ.

Підсумовуючи сказане, припускаємо, що педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями мають відображати:

– якісну характеристику основних чинників, процесів і явищ освітнього середовища, що відображають основні вимоги до організації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями;

– сукупність об'єктивних можливостей, обставин педагогічного процесу, цілеспрямовано створених і реалізованих в освітньому середовищі, які забезпечують вирішення поставлених педагогічних завдань і досягнення дослідницької мети;

– комплекс заходів, що сприяють підвищенню ефективності процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями: інформаційних (зміст освіти; когнітивна основа педагогічного процесу), технологічних (форми, засоби, методи, прийоми, етапи, способи організації

освітньої діяльності; процесуально-методична основа педагогічного процесу), особистісних (поведінка, діяльність, спілкування, особистісні якості суб'єктів освітнього процесу), психологічних (організація рефлексивної діяльності тощо).

Критичний і цілеспрямований теоретичний аналіз наукових розвідок, вибір викладачами (які входили в експертну групу) серед 20 запропонованих чинників найоптимальніших для вирішення проблеми оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями уможливив виокремлення таких педагогічних умов дослідження:

1) актуалізація в майбутніх учителів усвідомленого вибору професійно-освітньої траєкторії формування готовності до організації індивідуальної роботи з учнями;

2) збагачення змісту педагогічної освіти світоглядними і предметно-конкретними знаннями про організацію індивідуальної роботи з учнями;

3) використання розвивального потенціалу освітнього середовища педагогічного ЗВО для розвитку вмінь і навичок студентів організації індивідуальної роботи з учнями;

4) проведення систематичного педагогічного моніторингу сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

Висновки. Визначені в процесі експериментальної роботи педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями в їх взаємозв'язку та взаємодоповненні дали змогу довести адекватність поставлених завдань і результативність досягнення мети дослідження. До педагогічних умов зараховано такі чинники, які спрямовувалися на актуалізацію у студентів усвідомленого вибору професійно-освітньої траєкторії, що передбачає формування готовності майбутніх фахівців до організації індивідуальної роботи з учнями, збагачення змісту педагогічної освіти світоглядними і предметно-конкретними знаннями про доцільність і методику організації вчителем фізичного виховання індивідуальної роботи з учнями, використання в педагогічному закладі вищої освіти розвивального потенціалу освітнього середовища для розвитку вмінь і навичок студентів у напрямі організації індивідуальної роботи з учнями, проведення систематичного педагогічного моніторингу рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями за чітко визначеними критеріями та показниками.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо обґрунтування методики впровадження виокремлених педагогічних умов професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації індивідуальної роботи з учнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашов Д. І. Обґрунтування моделі процесу підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до інноваційної професійної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 12 (55). С. 89–93.
2. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія та практика : монографія. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 475 с.
3. Ішук В. В. Проектування професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання на засадах контекстного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2014. 21 с.
4. Карченкова М. В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2006. 228 с.
5. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів : СПОЛОМ, 2014. 76 с.
6. Соловйов В. Психолого-педагогічні умови підвищення готовності майбутніх викладачів фізичного виховання до педагогічної діяльності. *Педагогіка і психологія проф. освіти*. 2013. № 3. С. 152–161.
7. Стасенко О. А. Теорія і практика визначення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2014. Вип. 118, Т. 2. С. 213–216.
8. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Луцьк, 2017. 629 с.
9. Танасійчук Ю. М. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування в учнів ціннісного ставлення до власного здоров'я: дис. ... докт. філософії : 01 освіта/педагогіка. Умань, 2021. 416 с.
10. Шаповалова І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення у вищих навчальних закладах : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2016. 246 с.
11. Щекотиліна Н. Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до індивідуальної роботи з учнями в умовах інклюзії : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04. Одеса, 2019. 260 с.

REFERENCES

1. Balashov, D. I. (2017). Obgruntuvannia modeli protsesu pidhotovky maibutnix vchyteliv fizychnoi kultury do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti [Substantiation of the model of the process of training of future physical culture teachers for

innovative professional activity]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 12 (55), 89–93 [in Ukrainian].

2. Drahnyev, Yu. V. (2013). *Profesiyni rozvytok maibutnoho vchytelia fizychnoi kultury v umovakh informatsiino-osvitnoho prostoru: teoriia ta praktyka [Professional development of future teacher of physical culture in the conditions of information and educational space: theory and practice]*. Luhansk : «Luhansk Taras Shevchenko National University» [in Ukrainian].

3. Ishchuk, V. V. (2014). Proektuvannia profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia na zasakh kontekstnoho navchannia [Designing of professional training for future physical education teachers on the basis of contextual learning]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Pereiaslav-Khmelnitskyi [in Ukrainian].

4. Karchenkova, M. V. (2006). Pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do profesiinoi diialnosti [Pedagogical conditions of formation of readiness of future physical training teachers for professional activity]. *Candidate's thesis*. Pereiaslav-Khmelnitskyi [in Ukrainian].

5. Lytvyn, A. V. (2014). *Metodolohichni zasady poniattia «pedahohichni umovy»: na dopomohu zdobuvcham naukovoho stupenia [Methodological foundations of the notion of «pedagogical conditions»: to help applicants for a degree]*. Lviv: SPLOM [in Ukrainian].

6. Soloviov, V. (2013). Psykholoho-pedahohichni umovy pidvyshchennia hotovnosti maibutnikh vykladachiv fizychnoho vykhovannia do pedahohichnoi diialnosti [Psychological and pedagogical conditions for increasing the readiness of future teachers of physical education for pedagogical activities]. *Pedahohika i psykholohiia porfesiinoi osvity – Pedagogy and psychology of vocational education*, 3, 152–161 [in Ukrainian].

7. Stasenko, O. A. (2014). Teoriia i praktyka vyznachennia zmistu profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury v protsesi samostiinoi roboty [Theory and practice of determining the content of vocational training of future physical culture teachers in the process of independent work]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky. Fizyчне vykhovannia ta sport – Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences. Physical education and sports, issue 118, vol. 2, 213–216* [in Ukrainian].

8. Stepanchenko, N. I. (2017). Systema profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury u vyshchych navchalnykh zakladakh [Professional training system of future physical education teachers in higher education establishments]. *Doctor's thesis*. Lutsk [in Ukrainian].

9. Tanasiichuk, Yu. M. (2021). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do formuvannia v uchniv tsinnisnoho stavlennia do vlasnoho zdorovia [Training of future physical education teachers to form in pupils a responsible attitude to their own health]. *Candidate's thesis*. Uman [in Ukrainian].

10. Shapovalova, I. V. (2016). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do profesiinoho samovdoskonalennia u vyshchych navchalnykh zakladakh [Training of future physical culture teachers for professional self-improvement in higher educational institutions]. *Candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].

11. Shchekotylyna, N. F. (2019). Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do individualnoi roboty z uchniamy v umovakh inkluzii [Pedagogical conditions of preparation of future physical education teachers for individual work with students in the conditions of inclusion]. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].